

ALİ ŞÜKRÜ BEY
(1884-1923)

**Millî Mücadele dönemi
siyaset adamı.**

İstanbul Kasımpaşa'da doğdu. Babası Trabzon'un Şarlı (Beşikdüzü) nahiyesinden çeşitli yerlerde liman reisliği yapmış, bahriye kolağası rütbesinde iken emekli olmuş Reisoğlu Hacı Hâfız Ahmed Efendi'dir. İlk öğrenimini tamamladıktan sonra 1898'de babası tarafından Heybeliada'daki Mekteb-i Fünûn-ı Bahriyye-i Şâhâne'ye kaydedildi. 1902'de harbiye sınıfına geçti, 1904'te teğmen rütbesiyle donanmaya katıldı. Başarılı eğitim hayatı sebebiyle kurmay sınıfına ayrıldı. Heybetnümâ okul gemisinde güverte mühendisliği eğitimi aldı, çeşitli gemilerde seyir subaylığı ve ikinci süvari olarak çalıştı. 29 Ekim 1905'te kurmay üsteğmen rütbesiyle Mesudiye zirhlisi seyir subay yardımcılığına tayin edildi. Ardından Bahriye Erkân-ı Harb Reisliği'nde görevlendirildi. 27 Nisan 1901'de yüzbaşı oldu; Sultâniye ve Orhâniye gemileri, Yarhisar torpidosu ve Nevşehir gambotunda seyir subaylığı yaptı. Daha sonra Deniz Müzesi'nde göreve başladı, bu sırada istifasını verdiyse de Balkan Harbi yüzünden bu isteği kabul edilmedi. İstifası ancak savaşın bitmesi üzerine, 13 Haziran 1914'te gerçekleşti ve binbaşı rütbesinde iken ordudan ayrıldı.

Ali Şükrü Bey, öğrencilik yıllarından itibaren Osmanlı Devleti'nin çöküş sebeplerinden biri olarak donanmanın zayıflığını görmüş ve bazı arkadaşlarıyla birlikte bu eksikliğin giderilmesi gerektiğine inanmıştı. II. Meşrutiyet döneminde donanmanın güçlendirilmesi amacıyla 19 Temmuz 1909'da kurulan Donanma-yı Osmânî Muâvenet-i Milliyye Cemiyeti'nin kuruluş çalışmalarında yer aldı. Henüz yüzbaşı rütbesinde iken, Erkân-ı Harbiyye bahriye reisi Râsim Paşa ile birlikte cemiyetin yönetim kuruluna girdi. Burada Bahriye Nâzırı Cemal Paşa ve Dâhiliye Nâzırı Talat Bey ile birlikte çalışma imkânı buldu. Cemiyetin yönetim kurulunda en aktif üyelerden biri oldu. *Donanma Mecmuası*'nın yayımlanmasına önemli katkısının yanı sıra ülke düzeyinde gerçekleştirilen irşad ve yardım kampanyalarında görev aldı. Toplanan yardımlarla satın alınacak gemi ve askerî mühimmat işlemlerinde donanma adına askerî uzman sıfatıyla görevlendirildi. 1911 Mayısında Resid Paşa, Midhat Paşa ve Giresun gemilerini İngiltere'den, 1914'te Çanakkale cephesinde

kullanılan mayınları Almanya'dan ve 11 Haziran 1918'de Romanya'dan gemi teslim alarak donanmaya kazandırdı. İngiltere'de bulunduğu sırada deniz hukukuna dair Zibel'den özel dersler aldı. İtalya'nın Osmanlılar aleyhindeki iddialarına *Liverpool Times* gazetesinde yazdığı makalelerle cevap vererek İngiliz kamuoyunu aydınlatmaya çalıştı.

Genç yaşından itibaren fikir ve neşriyat hayatının içinde yer alan Ali Şükrü, İstanbul'da kendi adıyla anılan bir matbaa kurdu. İlk yayını kurmay teğmenliği sırasında 1909'da yayımladığı *Pusula Hatası ve Tashihi* adlı eserdir. Daha sonra *İdman Mecmuası*'nı çıkardı. Bu dergide dikkat çeken en önemli yazısı "Keşşaf Yoldaşlığı" adlı izcilik hakkındaki makalesidir. 1 Nisan 1919'da ilk sayısı çıkan *Gündoğdu Mecmuası* doğrudan sahipliğini ve mesul müdürlüğünü onun yaptığı, Ali Şükrü Matbaası'nda basılan süreli yayın olup 29 Mayıs 1919 tarihli 9. sayısı ile yayın hayatına son verdi. Bunların dışında eğitim ve sosyoloji konularında İngilizce'den yaptığı bazı tercümelere bulunmaktadır.

Ali Şükrü Bey, bir düşünce adamı olarak değil aynı zamanda bir eylem adamı olarak siyasetle Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra ilgilenmeye başladı. İşgallerin giderek yaygınlaşması üzerine Esad Paşa'nın önderliğinde resmî, yarı resmî, özel birçok kurum ve kuruluş temsilcilerinin katılımıyla 29 Kasım 1918'de İstanbul'da ilk toplantısı gerçekleştirilen Millî Kongre Cemiyeti'nin faaliyetlerine katıldığı gibi bu tarihten itibaren cemiyetin başlattığı işgal karşıtı çalışmaların içinde yer aldı, kurduğu matbaayı, direniş amaçlı yayınların basılmasında kullandı. Öte yandan kapatılan İttihat ve Terakî Partisi'nin Enver ve Talat Paşa hiziplerini bir araya getiren, Kara Vâsıf Bey'in başkanlığında 5 Şubat 1919'da kurulan Karakol Cemiyeti'nin kuruluş çalışmalarıyla ilgilendiği ve kardeşi Şevket Bey'le birlikte bu cemiyetin üyeleri arasında yer aldığı da bilinmektedir.

İzmir'in Yunan ordusu tarafından işgalinden sonra İstanbul'da düzenlenen Sultanahmet mitinginin hazırlanmasına katkı sağlayan Ali Şükrü Bey, bu tarihten itibaren mücadelenin artık İstanbul'dan değil Anadolu'dan yürütülmesi gerektiğine karar vererek bir grup arkadaşıyla birlikte Trabzon'a hareket etti. İkinci kongresini yaparak silâhlı mücadeleye karar veren Trabzon Muhâfaza-i Hukûk-ı Milliyye Cemiyeti'nin faaliyetlerine iştirak etti. Çok

Ali Şükrü Bey

istememesine rağmen Erzurum Kongresi'ne delege olarak katılması mümkün olmadı. Bununla birlikte Erzurum Kongresi'nde alınan ulusal bağımsızlık kararının Sivas Kongresi'nde de kabul edilmesi üzerine Millî Mücadele hareketinin ısrarlı tutumu sebebiyle yapılan son Osmanlı Meclis-i Meb'ûsanı seçimlerinde Trabzon'dan milletvekili seçildi. İstanbul'da toplanan ve Mîsâk-ı Millî kararını alan Meclis-i Meb'ûsan'ın etkili üyelerinden biri oldu. 16 Mart 1920'de İstanbul'un İngilizler'ce resmen işgalinin ardından meclisin çalışmasını engellemek üzere giden ve Rauf Orbay'ı tutuklamaya kalkışan İngiliz askerlerine karşı direnenlerin başında yer aldı.

İstanbul'un işgalinden sonra Mustafa Kemal'in çağrısı üzerine olağanüstü yetkilerle toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne katılmak üzere Anadolu'ya geçen milletvekilleri arasında Ali Şükrü de bulunuyordu. Yakın arkadaşı Mehmed Âkif (Ersoy) Bey'le meclisin 1920'deki açılışına katıldı. I. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin en aktif üyelerinden biri olarak dikkat çekmeye başladı. Dışişleri, İrşad, Anayasa, Millî Savunma, Millî Eğitim ve İç Tüzük komisyonlarında görev aldı. Otuz yedisi gizli oturumlarda olmak üzere toplam 183 konuşma yaptı, ayrıca altı adet soru önergesi verdi. Bunun yanı sıra birçok kanun teklifi sundu. Millî Mücadele'nin en kritik aşaması olan Eskişehir-Kütahya muharebeleri sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kayseri'ye taşınması gündeme geldiğinde Kayseri'ye gidip ulucamidede Anadolu'daki mukaddes cihadla ilgili bir konuşma yaptı. Bunun metni 24 Eylül 1921 tarihli *Sebilürreşad* dergisinde yayımlandı. Bu uzun ve önemli konuşmada I. Dünya Savaşı'nın başlangıcından Mondros Mütarekesi'ne kadar gelen dünya ve Osmanlı siyasetinin genel bir değerlendirmesini yaptı. Mütarekeden sonraki süreçte İstanbul hükümetinin arz-ı teslimiyet

politikasını kabul ettiğini, müdâfaa-i hayat ve istiklâl politikasını benimseyen Türk milletinin ise asırlardan beri hür ve müstakil yaşadığını ve yine böyle yaşayacağı anlayışını benimsediğini dile getirdi. Tarihçi Mahmut Goloğlu'nun taassup de-recesinde vatanperver, dindar, ahlâklı ve idealist biri olarak tanımladığı Ali Şükrü Bey'in meclisin açılışından beş gün sonra 28 Nisan 1920'de verdiği ilk kanun teklifi 14 Eylül 1920 tarihinde Men'-i Müskirat Kanunu adıyla kabul edilerek yasalastı. Meclis-i Meb'ûsan'ın İngiliz kuvvetlerince basılması tecrübesinden hareketle 29 Nisan 1920 tarihinde meclis başkanlığına verdiği, meclisin güvenliğinin sağlanması için millî muhafız müfrezesi teşkili önergesi de kabul edildi, böylece Türkiye Büyük Millet Meclisi Muhafız Müfrezesi kuruldu.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışından Teşkilât-ı Esâsiyye Kanunu'nun kabul edildiği 21 Mart 1921 tarihine kadar geçen süre içinde meclis içinde önemli görüş ayrılıkları, gruplaşmalar meydana geldi. Ali Şükrü Bey, bu gruplaşmada Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığını yaptığı ve birinci grup diye anılan Müdâfaa-i Hukuk Grubu'na muhalif cephede yer aldı. İkinci grup diye bilinen, başkanlığını Erzurum milletvekili Hüseyin Avni Ulaş Bey'in yaptığı grubun sözcülüğünü üstlendi. Özellikle Başkumandanlık Kanunu'nun Mustafa Kemal Paşa'ya verdiği bazı olağan üstü yetkilerin meclisin egemenliğine aykırılık oluşturacağı konusundaki şiddetli tartışmalar sırasında kendi grubu adına Ali Şükrü Bey sert ifadeler içeren konuşmalar yaptı. Onun muhalefet ettiği konulardan bir diğeri de İstiklâl mahkemelerinin faaliyetleriydi. 22 Eylül 1920 tarihli İstiklâl mahkemelerinin kurulması görüşmesinde bu mahkemelerin savaş suçlarına yönelik çalışmasını, bunun dışındaki konularda yargı faaliyetlerinde bulunmasını siyaset kurumunun önünü keseceği endişesini dile getirmişti.

Saltanat ve hilâfet konusundaki dururluğuyla tanınan Ali Şükrü Bey, değişik tarihlerde yaptığı konuşmalarda bu hassasiyetini vurguladıysa da 1 Kasım 1922 tarihli saltanatın kaldırılmasına dair kanuna olumlu oy verdi. Ankara hükümeti ile Enver Paşa arasında meydana gelen gerginliğin Trabzon üzerinde yoğunlaşması ve yaşanan gelişmelerden rahatsızlık duyulması sebebiyle 18 Nisan 1922'de arkadaşlarıyla birlikte Dahiliye Vekili Ali Fethi Bey hakkında Türkiye Büyük Millet

Meclisi'nde bir gensoru önergesi verdi, 8 Haziran 1922'de yapılan görüşmelerde birinci grup ile ikinci grup arasında sert tartışmalar yaşandı. Trabzon meselesi olarak adlandırılan önergenin reddedildiği bu görüşmeye Ali Şükrü Bey'in yürütmenin hukuka aykırı uygulamalar yaptığı iddia ve beyanları damgasını vurdu.

Ali Şükrü Bey'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde muhalif tavrıyla öne çıktığı diğer bir tartışma konusu da Lozan'dı. Lozan Konferansı'nın 3 Şubat 1923'te ke-sintiye uğraması üzerine Ankara'ya dönen Türk heyeti başkanı İsmet Paşa'nın gelişmeler hakkında 26 Şubat 1923 tarihinde düzenlenen gizli celsede Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bilgi vermesi üzerine bu hususta da günlerce süren tartışmalar yapıldı. Bu tartışmaların temelini, özellikle ikinci grup temsilcilerince öngörülen Lozan'da Mısâk-ı Millî'den tâviz verildiği iddiaları oluşturmaktaydı. Şubat ayı boyunca devam eden görüşmeler mart ayına da sarktı, en sert tartışmalar 5 Mart tarihli celsede meydana geldi. Bu görüşmede Ali Şükrü Bey, Musul meselesinin bir yıl sonra ertelenmesinin Mısır ve Girit gibi kaybedilmesi anlamına geleceğini, Ege adalarının Yunanistan'a bırakılması halinde Anadolu'nun denizden savunulamaz duruma geleceğini vurguladıktan sonra ülkenin kaderinin İsmet Paşa liderliğindeki Lozan Heyeti'ne emanet edilemeyeceğini belirtti ve konuşmasını, "Mehmetçğin süngüsüyle kazanılan bu muazzam zafer Lozan'da heba edilmiştir. Bu murahhasa heyetinin barış meseleleri üzerinde sözleri olamaz efendiler! Artık bunların vazifeleri bitmiştir" sözleriyle tamamladı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Lozan görüşmeleri hakkında yaptığı konuşmalarla diğer muhalif görüşleri, 19 Ocak 1923 tarihinde İstanbul'dan Ankara'ya

taşıyıp başyazarı olarak yayımlamaya başladığı Tan gazetesi aracılığıyla kamuoyuna aktaran Ali Şükrü Bey 27 Mart 1923 Salı akşamı ortadan kayboldu. Bütün aramalara rağmen nerede olduğu hakkında herhangi bir sonuç alınmadı. 29 Mart günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde söz alan ikinci grup başkanı Erzurum milletvekili Hüseyin Avni Bey, Ali Şükrü Bey'in kayboluşundan duyduğu üzüntüyü dile getirdi ve yetkililere görevi çağırıldı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde hükümet aleyhine şiddetli konuşmalar yapılmaya, basında da çeşitli ithamlarda bulunmaya başlandı. Nihayet yapılan soruşturma ve araştırmalar sonucunda Ali Şükrü Bey'in cesedine Ayrancı'daki Papazınbağı mevkiinde gömülmüş vaziyette ulaşıldı. Tanık ifadelerinden edinilen bilgilere göre Ali Şükrü Bey'in Topal Osman Ağa'nın evinde öldürüldüğü ortaya çıkınca, Mustafa Kemal Paşa tarafından muhafız alayı komutanı İsmail Hakkı Bey'e (Tekçe) verilen tâlimat üzerine 1-2 Nisan 1923 gecesi gerçekleştirilen baskın sonunda yaralı olarak ele geçirilen Topal Osman Ağa hastahaneye kaldırılırken yolda öldü. 2 Nisan tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bir konuşma yaparak Ali Şükrü Bey'in bir cinayete kurban gittiğini belirten Rauf Bey (Orbay), olayın fâili olan Topal Osman Ağa'nın da gereken cezaya çarptırıldığını belirtti. Ali Şükrü Bey'in cenazesi İnebolu üzerinden Trabzon'a nakledildi. 10 Nisan 1923 Salı günü Trabzon'a ulaşıldı. İskenderpaşa Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Amerikan torpidosu komutanı mülâzım Lolberi ve Trabzon Rus konsolosunun da aralarında bulunduğu büyük bir kalabalığın katılımıyla Belediye Meydanı'nda yapılan merasimin ardından Boztepe'deki mezarlığa defnedildi. Cenaze merasiminde *İstikbal*

Ali Şükrü Bey'in çıkardığı Tan'ın 30 Mart 1923 tarihli nüshasının ilk sayfasının başlığı

gazetesi başyazarı Faik Ahmet Bey'in (Barutçu) yaptığı konuşmada ve *İstikbal* gazetesinde eski Trabzon valisi Hamit Bey'in (Kapancı) bu münasebetle yazdığı yazılarda Mustafa Kemal Paşa hedef alındı.

Ali Şükrü Bey emperyalizme karşı bağışsız duruşuyla öne çıkmış, bu mücadelenin Müslümanlık dairesi içinde şekilleneceğine inanmış, millî egemenlik ve hukukun üstünlüğü ilkesini benimsemiş, doğruluğuna inandığı fikirleri sonuna kadar savunmuş bir siyaset adamıydı. Katli hadisesi, Cumhuriyet tarihinin karanlıkta kalmış önemli bir siyasi meselesi olarak halen tartışılmaktadır. Ali Şükrü Bey'in gazete makaleleri yanında bazı yazıları şunlardır: "Anadolu'nun Büyük ve Mukaddes Cihadi" (*Sebilürreşâd*, XIX/490, 24 Eylül 1337, s. 233-246; aynı makale, haz. Veysel Usta, *Yunus Dergisi*, sy. 13, Ocak-Mart 1996, Trabzon 1996, s. 31-48); "Gazi Barbaros Hayreddin'in Türbesi ve Evkafı" (*Donanma Mecmuası*, sy. 4, Haziran 1326, s. 290-295); "Keşşaf Yoldaşlığı" (*İdman Mecmuası*, sy. 1, 15 Mayıs 1329); "Varna Müdafası" (*Risâle-i Mevkûte-i Bahriyye*, III, nr. 5, Mart 1333, s. 193-206).

BİBLİYOGRAFYA :

Cumhur Odabaşoğlu, "Ali Şükrü Bey'in Erzurum Kongresi'ne Of Temsilcisi Seçilmesi", *İkinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri (1-3 Haziran 1988)*, Samsun 1990, s. 111-114; Murat Yüksel, *Faik Ahmet Barutçu'nun İstikbal Gazetesi Belgelerine Göre Ali Şükrü Bey ve Topal Osman Ağa*, Trabzon 1993; Ahmet Demirel, *Birinci Mecliste Muhalefet*, İstanbul 1994, tür. yer.; a.mlf., *Ali Şükrü Bey'in Tan Gazetesi*, İstanbul 1996; Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi: Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923*, Ankara 1995, III, 923-924; Kadir Mısıroğlu, *Trabzon Mebusu Şehid-i Muazzez Ali Şükrü Bey*, İstanbul 1996; Sadık Sarısan, "Birinci Dönem TBMM'de Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey'in Faaliyetleri", *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu Bildirileri (3-5 Mayıs 2001)*, Trabzon 2002, I, 733-754; İsmail Hacifettahoğlu, *Ali Şükrü Bey*, Ankara 2003; İsmail Akbal, *Millî Mücadele Döneminde Trabzon'da Muhalefet*, Trabzon 2008, tür. yer.; Süleyman Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı Giresunlu Osman Ağa*, Ankara 2009, s. 267-287; Mahmut

Goloğlu, *Cumhuriyete Doğru*, İstanbul 2010, tür. yer.; Osman Fikret Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi Tarihinde Giresun* (haz. Veysel Usta), Trabzon 2011, s. 72-78, 112; Veysel Usta, "Ali Şükrü Bir İttihatçıydı: Mehmet Altan'ın 'Birinci Cumhuriyet Üzerine Notlar' Adlı Kitabına Bir Eleştiri", *Virgöl*, sy. 51, İstanbul 2002, s. 67-70; a.mlf., "Trabzon'da Bolşevik Bir Aydın. Kahkahacı Esat Ömer Eyyubi", *Müteferrika*, sy. 41, İstanbul 2012, s. 49-106.

VEYSEL USTA

ALİ VEFÂ eş-ŞÂZELÎ (علي وفا الشاذلي)

Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed
b. Muhammed b. Vefâ
el-Kureşî eş-Şâzelî el-Mâlikî
(ö. 807/1405)

Şâzeli-Vefâî şeyhi.

759 (1358) yılında Kahire'de doğdu. Şâzeliyye'nin Vefâiyye kolunun kurucusu Muhammed Vefâ'nın oğludur. Hayatına dair bilgiler kısıtlı olmakla birlikte Şâ'rânî, *eş-Şâzeliyye'nin kübrâ'sında* birçok menkıbesini nakletmektedir. Hayatıyla ilgili ikinci önemli kaynak çağdaşı İbn Hacer el-Askalânî'nin *İnbâ'u'l-ğumr*'udur. Ölüm tarihi her iki kaynakta farklı ise de İbn Hacer'in verdiği 807 yılı, hem kendisiyle görüşmüş olması hem diğer tarihî olaylar açısından gerçeğe daha yakın görünmektedir. Ailesinin Mağrib kökenli olduğu ve babasının İskenderiye'de doğduğu anlaşılmaktadır. Babası ümmî olmakla birlikte başta divanı olmak üzere çok sayıda tasavvufî eserin sahibidir. Onun Şâzeli şeyhlerinden Dâvûd b. Ömer el-Bâhilî'ye intisap ettiği ve seyrüsülükünü tamamladıktan sonra İhmîm'e giderek büyük bir zâviye kurduğu, ardından Kahire'nin Ravza bölgesine yerleşip irşad faaliyetlerine devam ettiği nakledilir. Ailenin ve tarikatın ismi haline gelen Vefâ adı kendisine Nil sularının iyice alçaldığı bir dönemde onun duasıyla suyun yeniden "vefâ seviyesi"ne yükselmesi üzerine halk tarafından verilmiştir. Yine ailenin şerif

olarak tanınması ve sonradan nakîbüleşraflığı uhdelerine alması Hz. Hasan soyundan geldiğini göstermektedir.

Altı yaşlarında babası vefat eden Ali Vefâ ağabeyi Şehâbeddin Ahmed Vefâ ile birlikte Muhammed ez-Zeylâf'nin himayesine girdi. On yedi yaşına geldiğinde babasının ölmeden önce işaret ettiği gibi onun yerini aldı ve etkili vaazlar vermeye başladı. Şâ'rânî'nin, *Şâzeliyye*'de geniş biyografiyi Ali Vefâ'ya ayırmasında kendisinin de Şâzeliyye mensubu olmasının yanı sıra, Ekberî geleneğini Şâzeliyye'ye has yeni bir üslûpla bu tarikata sokan ve yeni bir metot geliştiren Ali Vefâ'ya özel bir ilgi duymasının önemli rolü vardır (McGregor, *Sanctity and Mysticism*, s. 72). Şâ'rânî ve İbn Hacer mensur eserlerine rağmen ilk planda onu şair olarak tanıtmışlardır. Şâ'rânî'nin, "Eğer şiirleri tefsir edilse kelleler gider" şeklindeki ifadesi Ali Vefâ'nın şiirlerini vahdet-i vücûd neşvesiyle yazmasından dolayı söylenmiş olmalıdır. Bazı şiirlerinin İbnü'l-Fârız ile dahi kıyas edilebilecek kadar güçlü olduğunu söyleyenler de vardır. Kahire'de vefat eden Ali Vefâ'nın kabri Karâfe Mezarlığı'ndaki aile kabristanıdır. Ali Vefâ hayatının son döneminde Kahire'de Ravza'daki evini tarikatın merkezi haline getirmiş, cuma günleri müridlerine cuma namazını burada kıldırması ve onlara özel hutbeler okumuştur. Daha önce benzerine pek rastlanmayan bu uygulama toplumsal baskı ve kabul görmeme endişesinden kaynaklanabileceği gibi Ali Vefâ'nın, dolayısıyla da tarikatının bir içe kapanma refleksi olarak da algılanabilir.

Ekberî geleneğin Mısır'a ve Şâzeliyye'ye taşınmasında Ali Vefâ'nın önemli rolü olmuştur. Hızır-Mûsâ kıssası ve sembolizm Ali Vefâ'nın tasavvuf düşüncesinde önemli bir yere sahiptir. Kendisi, bu kısasa üzerinden tasavvufta çokça tartışılan velâyet-nübüvvet ilişkisine yeni bir boyut kazandırmıştır. Hakîm et-Tirmizî'nin "hatmü'l-velâye" görüşünü yorumlayan Muhyiddin İbnü'l-Arabî, Hakîm et-Tirmizî gibi kendisini hâtemü'l-enbiyâdan sonra gelecek evliyanın hâtemi olarak görmüştür. Ali Vefâ ise İbnü'l-Arabî'nin üstünlüğünü kabul etmekle birlikte teoriyi biraz daha genişleterek hâtemü'l-evliyâyı belirli aralıklarla devreden bir daire şeklinde algılamıştır. Ali Vefâ ile babası Muhammed Vefâ'nın geliştirdikleri devir teorisi ve hâtemü'l-evliyâyı mücedditlikle, mehdilikle ve kıyametle ilişkilendirmeleri Ekberî geleneğinde yeni bir dönüm noktasıdır. Bu aynı zamanda Vefâiyye'nin Şâzeliyye'den

Ali Şükrü Bey'in cenaze töreninden bir görünüş (Osman Kaya fotoğraf arşivi)